

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АВІАЦІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Любов ПОМИТКІНА
« _____ » _____ 2022 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)
ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 053 «ПСИХОЛОГІЯ»**

Тема: «Зв'язок навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів»

Виконавець: студент групи ПБ-407 Шелупець Олександр Юрійович

Керівник: доктор психол. наук, доцент кафедри авіаційної психології Лич Оксана Миколаївна

Нормоконтролер: доктор психол. наук, доцент кафедри авіаційної психології Лич Оксана Миколаївна

Київ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

Кафедра авіаційної психології

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Психологія бізнесу»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач випускової кафедри

_____ Любов ПОМИТКІНА

« ____ » _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Шелупця Олександра Юрійовича

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Зв'язок навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів», затверджена наказом ректора № 477/ст від 05.05.2022 р.

2. Термін виконання роботи: з 23.05.2022 р. по 19.06.2022 р.

Вихідні дані до роботи: вибірка дослідження складалась із 50 студентів II-IV курсів психологічних спеціальностей. До групи досліджуваних входили студенти з різних університетів, зокрема: Національний авіаційний університет; Києво-Могилянська академія; КНУ ім. Т. Шевченка; Київський університет ім. Б. Грінченка; «Чернігівський колегіум» ім. Т. Шевченка (НУЧК); вік вибірки становив 18-21 рік; у дослідженні були використанні методики: опитувальник «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської; «Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО)» Д. О. Леонтєва; опитувальник «Мотивація успіху і боязнь невдачі (МУН)» А. О. Реана; методи математичної статистики: методи описової статистики змінних; кореляційний аналіз за критерієм r-Пірсона.

3. Зміст пояснювальної записки: кваліфікаційна робота складається з 2-х розділів. Перший розділ містить теоретичний аналіз навчальної мотивації, а також

смісложиттєві орієнтації студентів; у другому розділі представлено емпіричне дослідження зв'язку навчальної мотивації зі смісложиттєвою орієнтацією студентів-психологів.

4. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу: 2 рисунки, 6 таблиць.

5. Календарний план – графік

№ з/пор.	Завдання	Термін виконання	Виконано
1.	Вибір теми та формулювання завдань	Січень	
2.	Тематичний добір та аналіз наукових праць	Січень	
3.	Оформлення теоретичної частини	Лютий	
4.	Методологічне обґрунтування емпіричного дослідження	Лютий	
5.	Проведення емпіричного дослідження	Лютий	
6.	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів	Березень-Квітень	
7.	Оформлення кваліфікаційної роботи відповідно до ДСТУ	Травень	
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	30.05.2022	
9.	Виправлення зауважень, оформлення рецензії	Червень	
10.	Подання кваліфікаційної роботи нормоконтролеру та на підпис завідувачу кафедри	15.06.2022	
11	Захист кваліфікаційної роботи	17.06.2022	

7. Дата видачі завдання: 27 січня 2022 р.

Керівник дипломної роботи _____ Оксана ЛИЧ

(підпис керівника)

Завдання прийняла до виконання _____ Олександр ШЕЛУПЕЦЬ

(підпис випускника)

РЕФЕРАТ

1. Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Зв'язок навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів»: 42 сторінки, 2 рисунки, 6 таблиць, 37 використаних джерел, 1 додаток.

НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ, ТИПИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ, РІВНІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ, СМИСЛОЖИТТЄВІ ОРІЄНТАЦІЇ, ОСМИСЛЕНІСТЬ ЖИТТЯ.

Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера особистості.

Предмет дослідження – зв'язок навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів.

Мета дослідження – визначити та дослідити зв'язок навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів.

У ході вирішення поставлених завдань було використано такі теоретичні та емпіричні методи:

теоретичні: вивчення наукових праць, аналіз, синтез, систематизація;

емпіричні: психодіагностичні методики: опитувальник «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської; «Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО)» Д. О. Леонтьєва; опитувальник «Мотивація успіху і боязнь невдачі (МУН)» А. О. Реана; методи математичної статистики: методи описової статистики змінних; кореляційний аналіз за критерієм r -Пірсона.

Практичне значення роботи: матеріали дипломної роботи рекомендовано використовувати при роботі зі студентами психологічних спеціальностей, для підвищення рівня мотивації до навчання, визначення особливостей індивідуального підходу.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ТА СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	9
1.1. Психологічні особливості навчальної мотивації у студентської молоді	9
1.2. Поняття смисложиттєвої орієнтації особистості студентів	12
1.3. Теоретичне вивчення зв'язку навчальної мотивації та смисложиттєвої орієнтації студентів-психологів	15
Висновок до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ТА СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ.....	20
2.1. Процедура проведення та методика дослідження	20
2.2. Емпіричне дослідження навчальної мотивації та смисложиттєвих орієнтацій студентів-психологів.....	24
2.3. Емпіричне дослідження зв'язку навчальної діяльності зі смисложиттєвими орієнтаціями студентів-психологів	31
Висновок до розділу 2.....	37
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ	47

ВСТУП

Актуальність дослідження. Питання формування мотивів до навчання є дуже актуальним сьогодні, адже сучасні студенти втрачають стимул до учбової діяльності.

Будь-яка діяльність здійснюється під впливом певних спонукань, які є рушієм активності її суб'єкта. Сукупність таких спонукань утворює мотиваційну сферу діяльності. Не є винятком і навчальна діяльність. До її мотиваційної сфери входять потреби студента, його інтереси, переконання, ідеали, уявлення про себе, ціннісні орієнтації.

У сучасних студентів часто виникають труднощі у навчанні. Успішність у навчанні пов'язана з усвідомленням людиною можливості утримання знань, а також залежить і від її зацікавленості навчальними предметами.

Під впливом багатьох чинників формується світоглядна позиція особистості, поведінкові реакції та внутрішній емоційний стан, який впливає на уявлення людини не лише про навколишній світ, а й власний внутрішній світ, на адекватну оцінку ситуації і адекватне її сприймання. Одним із найважливіших чинників виступає мотивація особистості, а у студентські роки -навчальна мотивація.

Надання сенсу особистісному існуванню є однією із головних духовних потреб людини. Тому сучасний навчально-виховний процес вищого навчального закладу повинен бути спрямований не тільки на отримання студентами конкретних знань, а й на створення умов для розвитку смисложиттєвих орієнтації майбутнього спеціаліста, які спрямовують поведінку, визначають вибір цінностей, цілей, життєвого шляху, як особистісного, так і професійного.

Змістовне тлумачення смисложиттєвих орієнтацій пов'язується у науковій літературі з ціннісною сферою особистості (В. О. Ядов, Т.М. Харланова); зі шляхами її самореалізації (М. Б. Боднар, О. Г. Злобіна); з ієрархією форм життєдіяльності, представленої у свідомості людини (М. Х. Титма); з загальними суб'єкт-об'єктними орієнтаціями, які людина проявляє відносно ситуації своєї життєдіяльності (О. Ю. Коржова); з загальними детермінантами життєдіяльності

людини, які визначають загальну спрямованість людини і які реалізуються в конкретних життєвих ситуаціях (О. О. Грачов); з ціннісною та професійною сферою (Г. О. Чередниченко); з умовами в досягненні життєвого і професійного самовизначення студента (С. М. Гончар); зі спрямованістю особистості, наявністю життєвих цілей, осмисленістю виборів і оцінок, задоволеністю життям (самореалізацією) і здатністю брати за неї відповідальність, впливаючи на її хід (Н. Г. Каунова).

Формування особистості відбувається впродовж всього її життя, а у подальшій професійній діяльності відбувається «подальша шліфовка особистості». А от формування гармонійної особистості студента має важливе практичне значення. Де ключову роль відіграють мотиваційна складова та смисложиттєві орієнтації.

Отже, тема нашого дослідження є досить актуальною на сьогодні, а саме визначення особливості зв'язку навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів.

Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера особистості.

Предмет дослідження – зв'язок навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів.

Мета дослідження – визначити та дослідити зв'язок навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів .

Відповідно до мети були сформульовані завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз феномену мотивації до навчання у студентів психологічних спеціальностей.
2. Здійснити теоретичний аналіз поняття смисложиттєвих орієнтацій студентів психологічних спеціальностей.
3. Провести емпіричне дослідження мотивів навчання студентів-психологів та їхніх смисложиттєвих орієнтацій.
4. Емпірично дослідити зв'язок навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів.

У ході вирішення поставлених завдань було використано такі теоретичні та емпіричні методи:

- теоретичні: вивчення наукових праць, аналіз, синтез, систематизація;
- емпіричні: психодіагностичні методики: опитувальник «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської; «Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО)» Д. О. Леонтєва; опитувальник «Мотивація успіху і боязнь невдачі (МУН)» А. О. Реана; методи математичної статистики: методи описової статистики змінних; кореляційний аналіз за критерієм r-Пірсона.

Емпірична база дослідження. Вибірка дослідження складалась із 50 студентів II-IV курсів психологічних спеціальностей. До групи досліджуваних входили студенти з різних університетів, зокрема: Національний авіаційний університет; Києво-Могилянська академія; КНУ ім. Т. Шевченка; Київський університет ім. Б. Грінченка; «Чернігівський колегіум» ім. Т. Шевченка (НУЧК). Вік вибірки становив 18-21 рік.

Наукова новизна отриманих результатів: по-перше, дана робота встановлює особливості зв'язку навчальної мотивації та смисложиттєвих орієнтації студентів-психологів під час дистанційного навчання, тобто, предмет дослідження передбачає новизну отриманих результатів через недостатність вивчення даного явища недослідженість саме у рамках дистанційного навчання; по-друге, дана робота визначає необхідність дослідження навчальної мотивації та смисложиттєвих орієнтацій на різних етапах навчання у студентів та у студентів-психологів, закладаючи фундамент такого дослідження.

Практична значущість роботи: матеріали дипломної роботи рекомендовано використовувати при роботі зі студентами психологічних спеціальностей, для підвищення рівня мотивації до навчання, визначення особливостей індивідуального підходу.

Структура роботи. Робота складається зі вступу; двох розділів; висновків до кожного розділу; загальних висновків; списку використаних джерел із 37 найменувань; 1 додатку. Загальний обсяг дипломної роботи становить 42 сторінки; обсяг додатків становить 2 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ТА СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

1.1. Психологічні особливості навчальної мотивації у студентської молоді

Термін «мотивація» використовується в сучасній психології двояко: як визначення системи факторів, що визначають поведінку (включаючи потреби, мотивації, цілі, наміри, бажання тощо), і як діяльність, що стимулює та підтримує поведінку [11].

Р. С. Немов розглядає поняття «мотивація» у іншому значенні, коли мотивацію можна визначити як сукупність причин психологічного характеру, які можуть пояснити поведінку людини, її походження, спрямованість і діяльність.

«Мотивація – це циклічний процес постійного взаємного впливу та перетворень, у якому суб'єкт дії та ситуація впливають одне на одного, і результатом якого є реально простежена поведінка» [14]. Мотивація пояснює цілеспрямований характер дії, організованість та стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення конкретної мети.

Мотивація навчання визначається як приватний вид мотивації, що передбачає конкретну діяльність – у даному випадку навчальну діяльність.

Як підкреслює, провідний психолог, що займається вивченням мотивації учбової діяльності А. К. Маркова: «Навчальна мотивація складається з ряду тих, що постійно змінюються і вступають у нові покоління один з одним утворюючи спонуки. Тому становлення мотивації є не просто зростанням позитивного, або посилюванням негативного відношення до навчання, а ускладненням структури мотиваційної сфери, що стоїть за ним, вхідних в неї спонук» [16].

За А. К. Марковою, пізнавальні та соціальні мотиви навчання поділяються на підгрупи, рівні, що визначають спрямованість цих мотивів [16]:

- пізнавальні мотиви поділяються на: широкі пізнавальні мотиви (глобальні мотиви до навчання), навчально-пізнавальні мотиви (спрямовані на інструменти та способи навчання) та мотиви самоосвіти (спрямовані на самостійне покращення знань);

- соціальні мотиви поділяють на: широкі соціальні мотиви (глобальні мотиви бути в суспільстві, бути корисним суспільству), вузькі соціальні мотиви (мотиви, щодо конкретного суспільства, групи або конкретної людини та ролі: мотив мати певну роль та статус), мотиви соціального співробітництва (спрямовані на взаємодію з людиною).

Тому, при аналізі мотивації навчальної діяльності, головне не тільки визначити домінуючий спонукач (мотив), але й розглянути всю структуру мотиваційної сфери людини.

П. М. Якобсон виділяє декілька типів мотивації, пов'язаної з результатами навчання [5]:

1. Мотивація, яку умовно можна назвати «негативною».

Під негативною мотивацією Якобсон має на увазі спонуки людини, викликані усвідомленням певних незручностей і неприємностей (докір батьків, вчителів, однокласників), які можуть виникнути, якщо він не вчитиметься. Така мотивація не призведе до успішного результату;

2. Мотивація, що має позитивний характер, але так само пов'язана з мотивами, закладеними поза самою діяльністю. Ця мотивація має дві форми.

В одному випадку така позитивна мотивація визначається вагомим для особи соціальним прагненням (почуттям обов'язку перед близькими). Іншу форму мотивації визначають вузькі особисті мотивації (схвалення з боку інших, шлях до особистого щастя);

3. Мотивація, яка існує в самій навчальній діяльності (мотивація, безпосередньо пов'язана з цілями навчання, допитливістю, подоланням перешкод, інтелектуальною діяльністю) [5].

Розглядаючи студентство як «особливу соціальну категорію, специфічну спільноту людей, організовано об'єднаних інститутом вищої освіти» [23],

І. О. Зимня виділяє основні характеристики студентського віку, що відрізняють його від інших груп населення: високим освітнім рівнем, високою пізнавальною мотивацією, найвищою соціальною активністю і досить гармонійним поєднанням інтелектуальної і соціальної зрілості [23].

У плані загальнопсихічного розвитку студентство є періодом інтенсивної соціалізації людини, розвитку вищих психічних функцій, становлення всієї інтелектуальної системи і особистості в цілому.

Психологічний зміст юності пов'язаний з розвитком самосвідомості, вирішенням завдань професійного самовизначення і вступу до дорослого життя. У ранній юності формуються пізнавальні і професійні інтереси, потреба в праці, здатність будувати життєві плани, громадська активність, стверджується самостійність особистості, вибір життєвого шляху [17].

О. В. Толстих підкреслює, що в молодості людина максимально працездатна, витримує найбільші фізичні та психічні навантаження, найбільш спроможна оволодіти складними зразками інтелектуальної діяльності [20].

У молодості людина самостверджується в обраній професії та набуває професійних навичок, і саме в молодості завершується професійна підготовка, а, отже, і студентська пора.

Якщо у студента в ході навчання переважає спрямованість на зміст учбового предмету, то можна говорити про наявність пізнавальних мотивів. Якщо у студента виражена спрямованість на іншу людину в ході навчання, то говорять про соціальні мотиви. І пізнавальні, і соціальні мотиви мають рівні:

- широкі пізнавальні мотиви (орієнтація на засвоєння добування знань),
- мотиви самоосвіти (орієнтація на придбання додаткових знань) [20].

Отже, навчальна мотивація студентів може розглядатися як складна система чинників-мотивів (цілі, потреби, інтереси, схильності, успіхи тощо), що постійно змінюються та взаємовпливають; спонукають до активного здобування знань, розвитку та формування умінь, навичок, особистісних якостей, позитивного ставлення до майбутньої професії, навколишнього світу.

Тому цілеспрямоване формування у студентів професійної мотивації як складової навчальної є одним із першочергових завдань вищої школи, а виявлення аспектів цієї мотивації у студентів першого курсу дозволяє швидко реалізувати зворотний зв'язок та покращити умови життя молоді.

1.2. Поняття смисложиттєвої орієнтації особистості студентів

У сучасній психології особистість — це в основному загальна система життєвого смислового налаштування, яка реалізується через самостійну смислову систему, структуру і процес логіки життєвої неминучості в усіх проявах людини як суб'єкта життя [21].

Смислова сфера особистості – це сукупність спеціально організованих смислових утворень (структур) і зв'язків між ними, що забезпечують смислове регулювання різних сторін усього життя суб'єкта [9].

«Інтегративні психічні процеси або процеси регуляції мають на меті встановлення, організацію та регулювання діяльності та поведінки таким чином, щоб була досягнута цілісність усіх основних психологічних механізмів» [7].

Індивідуальна сукупність смисложиттєвих орієнтацій особистості, яка структурує свідомість та інтегрує поведінкову, когнітивну, емоційну складові смисложиттєвих конструктів, забезпечує відносно стійку спрямованість життєвого шляху. Орієнтири людини в процесі життєдіяльності є тими носіями, які задають напрямок пошуку сенсу життя та формування індивідуальності.

Крім загальних властивостей, А. В. Карпов описує також специфічні особливості, притаманні окремим регулятивним інтегральним процесам, і, таким чином, процес цілеутворення – це формування мети діяльності та її поділ на підцілі окремих дій.

«Мета є ідеальною формою майбутнього результату і розглядається в якості системо утворюючого фактору діяльності. На основі співвідношення мети діяльності та сфери мотивації формується найважливіша психологічна форма – особистісний смисл діяльності» [2].

Система сукупної діяльності особистості реалізуються за допомогою смисложиттєвої орієнтованості особистості, а значить, смисложиттєві орієнтації є основними критеріями самоактуалізації та спрямованості особистості.

Смисложиттєві орієнтації визначаються як:

- 1) складні соціально-психологічні утворення, які спричинені життєвими взаємовідносинами між людьми;
- 2) детермінанти напряду з межами самореалізації;
- 3) наслідки визначення життєвих цілей з точки зору певної системи цінностей (результату), пов'язаних з ідеєю самореалізації, яка конкретизується у життєвих планах та стратегіях [3].

Тобто, смисложиттєві орієнтації не існують ізольовано від смислової сфери особистості, вони поряд з іншими факторами утворюють динамічну ієрархію, що розвивається з часом.

Поняття «орієнтація» розглядається як процес і результат; кожна людина протягом свого життя робить вибір: цінності, етика, мораль, культура, духовність тощо, таким чином, відбувається динаміка її смислових орієнтирів.

«Поняття «смисложиттєва орієнтація» в науковій літературі використовується у двох значеннях.

Перше – на буденному рівні, за аналогією з поняттям «ціннісна орієнтація», і, відповідно, означає те ж, що і остання, але взята у сегменті смисложиттєвих цінностей, тобто це – свого роду усвідомлювана на рівні переваг спрямованість на певний ряд значущих цінностей, сенсів.» [18]

Друге значення – в психології, пов'язане з «тестом смисложиттєвих орієнтацій» (скорочено – «тест СЖО»), розробленим психологом Д. О. Леонтєвим в якому він виділив особисту здатність людини до усвідомлення сенсу життя як центральну [22].

Компонентами сенсу життя він називає:

- 1) смисложиттєві орієнтації – мета в житті, насиченість життя та задоволеність самореалізацією;

2) локус контроль – внутрішній локус контроль, впевненість в здатності здійснювати контроль свого життя.

Смисложиттєві орієнтації студентів-психологів формуються за умови оптимальної взаємовідповідності об'єктивної реальності навчального середовища у психологічному вищому навчальному закладі та смислової реальності суб'єкта навчання.

Ступінь сформованості смисложиттєвих орієнтацій є чинником кар'єрного розвитку майбутніх психологів. Виявлено прямий зв'язок між рівнем сформованості смисложиттєвої орієнтації та професійною орієнтацією на самоактуалізацію.

Формування смисложиттєвих орієнтацій у процесі вищої освіти відбувається у взаємодії студентів із соціально-освітнім середовищем, за такими етапами:

- а) визнання та усвідомлення об'єктивних і суб'єктивних цінностей;*
- б) розвиток і стабілізації індивідуальних цінностей;*
- в) виявлення особистісних і професійних цінностей еталонних професійних груп;*
- г) визначення і реалізація суб'єктом ціннісно-смислової перспективи;*
- д) активність у професіоналізації і освітній діяльності. [30].*

Процес формування смисложиттєвих орієнтацій студентів-психологів у ході професіоналізації здійснюється, з одного боку, при сформованості індивідуальних (суб'єктивних) чинників, а з іншого – при орієнтуванні на об'єктивні фактори.

Перші явища належать до особистісних, індивідуальних цінностей (термінальні, інструментальні і життєві цінності, локус контролю, самоствалення, мотивація, емоційна та професійна спрямованість, емпатія, рефлексивність, життєва мета, планування).

Другі – до цінностей середовища (вимоги, цінності, норми та еталони, що містять професіограма, психограма, стандарти вищої професійної освіти) [4].

Отже, смисложиттєві орієнтації не можна суворо класифікувати, раз і назавжди розставити по певних рівнях, смисли нижчих рівнів трансформуються в

складноорганізовані утворення, але при цьому не зникають. Таким чином, розширюються межі суб'єктивної реальності, а значить, збагачується, розвивається внутрішній світ особистості, яка може функціонувати на різних рівнях смислової сфери.

Вищесказане дає можливість зробити висновок про те, що смисложиттєві орієнтації — основні критерії суб'єктивної регулятивної системи життєдіяльності особистості. Тобто, завдяки тому, що психічна активність носить осмислений характер, суб'єкту пізнання відкривається предметна картина пов'язаних в систему елементів, «а не безглуздий хаос різних предметів (зорове сприйняття), а не какофонія звуків (слухове сприйняття), а не складний асоціативний потік (мислення)» [26].

1.3. Теоретичне вивчення зв'язку навчальної мотивації та смисложиттєвої орієнтації студентів-психологів

Як і інші види мотивації, мотивація навчання характеризується стійкістю, цілеспрямованістю та енергійністю. Стійкість навчальної мотивації досліджується за концепцією А. К. Маркової [25].

Психологічна стійкість визначається дослідниками «як здатність підтримувати необхідний рівень психічної активності при широкому варіюванні чинників що діють на людину» [25]. Виходячи з реального уявлення про стійкість, автори розглядають її в комплексі з такими характеристиками навчальної мотивації, як сила, усвідомленість, дієвість, сформованість стресоутворюючого мотиву діяльності, орієнтація на процес.

Але яка б не була мотивація, навіть найпозитивніша, вона лише створює потенційні можливості для розвитку студента, адже реалізація мотивації залежить від процесу цілепокладання.

За Л. І. Божович, навчальні мотиви поділяються на дві великі категорії: пізнавальні мотиви (що спрямовані на взаємодію із процесом навчальної діяльності та пов'язані з пізнавальними інтересами, інтелектуальними потребами); та

соціальні (що спрямовані на взаємодію з середовищем та пов'язані з соціальними потребами) [13].

У виконаних під керівництвом А. К. Маркової дослідженнях Т. І. Лях, О. А. Чуvaloвої підкреслено, що особово-значущим є сформований у студентів стресоутворюючий мотив, і що цей процес здійснюється в тому порядку, в якому формуються його характеристики.

«Спочатку навчально-пізнавальний мотив починає діяти, потім стає домінуючим і набуває самостійності і лише після усвідомлюється» – тобто першою умовою є сформованість організаційної, виховної діяльності» [36].

При цьому сама дієвість мотивації, як показала О. А. Чуvaloва, краще формується в напрямі методу, ніж у результаті діяльності.

В цілому дослідження навчальної мотивації студентів показали, що рівень спонтанного формування є недостатнім, а можливість його цілеспрямованого поступового розвитку, враховуючи вікову специфіку, переважно орієнтується на спосіб діяльності [12].

Дослідниками (Б. І. Додонова, Е. І. Савонько, Н. М. Симонова) встановлений позитивний зв'язок мотиваційних орієнтацій з успішністю студентів [10].

Найтісніше з успішністю пов'язані орієнтації на процес і на результат, менш тісно пов'язана орієнтація на оцінку викладачем. Зв'язок між зосередженістю на уникненні неприємностей слабкий [28].

О. І. Мешко підкреслює, що становлення гармонійної системи смисложиттєвих конструктів психіки індивідуума можливе тільки в тому випадку, коли професійні сенси займають високий ранг в ієрархії смисложиттєвих орієнтацій індивідуума [24].

«Оскільки навчально-професійна діяльність є провідною у життєдіяльності юнаків, то низька значущість професійних смислів часто призводить до того, що юнаки не можуть наповнити професію сенсом, що призводить до стійких переживань рутини власного життя, незадоволеності ним і, як наслідок, – до гальмування особистісно-професійного зростання індивідуума в цілому» [35].

Д. О. Леонтьєв пише про смислову реальність, яка проявляє себе в різних формах та структурах, на різних рівнях психіки і регуляції діяльності. «Як гриби є породженнями однієї грибниці, яка простягається далеко і пов'язує між собою багато різних грибів, що вилазять на поверхню, так і конкретні смислові феномени – смисли, мотиви, установки тощо – лише окремі випадки прояву єдиної смислової «грибниці», роль якої виконує система смислових зв'язків, що пронизує всі відносини індивіда зі світом» [19].

Проблеми осмисленості досягнутого і постановки життєвих цілей аналізуються в контексті бажання та здатності людини бути джерелом змін в особистому й професійному житті. Так, осмислення й проектування особистістю власного життя Т. М. Титаренко розглядає в контексті життєтворення, зазначаючи, що «немає наперед визначеного особистісного руху життєвим шляхом, адже цей шлях постійно будується, видозмінюється, трансформується. Позначені напрями особистісного життєконструювання мають внутрішній потенціал до самоорганізації, власні стабілізаційні і перетворювальні ритми» [31].

Значення ціннісно-смислових утворень як таких, що об'єднують всі часові лінії існування особистості в єдине ціле, підкреслює Г. К. Радчук. «Осмислення студентами психологічного минулого як досвіду (результату реалізації завдань), теперішнього як дійсності (саморозвитку і самопізнання), майбутнього як проекту (забезпечення смислової перспективи) є передумовою становлення особистості майбутніх фахівців» [32].

Студентський вік важливий для становлення особистості ще й тому, оскільки план розвитку можна інтегрувати в проект особистого життя. Одним із найкращих варіантів є поєднання важливих перспектив розвитку особистісного потенціалу з відповідною професійною діяльністю. Аналізуючи особливості професійної свідомості фахівців, В. М. Галузьяк і К. В. Добровольська звертають увагу на те, що «між професійною самосвідомістю і діяльністю існує двостороння залежність. З одного боку, самосвідомість формується в певному професійному контексті, з іншого, вона впливає на процес професійної адаптації, особистісного і соціального становлення особистості» [8].

Виходячи з цього міркування, робимо висновок, що в смисложиттєвих орієнтаціях розкривається справжня сутність людини.

Аналізуючи наявну літературу з цього питання, робимо висновок, що професійний розвиток навчальної діяльності студентів знаходиться на початкових етапах їх дослідження. В основному дослідження студентських груп присвячені вивченню впливу мотивації на успішність студентів у виші [29].

Процес формування смисложиттєвих орієнтацій майбутніх психологів передбачає глибоке розуміння ними загальнолюдських і професійних цінностей, визначення цілей і завдань життєвого шляху за допомогою спеціально створеної програми, спрямованої на усвідомлення власної внутрішньої позиції, розвиток адекватної самооцінки, рефлексії, комунікативних навичок, творчих здібностей на основі всебічного вивчення та врахування індивідуально-психологічних особливостей та рівня особистісно- професійного розвитку, співвідношення об'єктивних та суб'єктивних умов [29].

Отже, наше дослідження показує, що мотивацію студентів до навчання можна розглядати як складну систему мотивацій (цілей, потреб, інтересів, тенденцій, успіхів тощо), що постійно змінюються та взаємно впливають; спонукають до активного здобування знань, розвитку та формування умінь, навичок, особистісних якостей, позитивного ставлення до майбутньої професії, навколишнього світу.

Таким чином, діяльність студентів під час навчальної адаптації, з одного боку, зумовлює мотивацію до навчання, а з другого, – є її наслідком.

Висновок до розділу 1

За результатами теоретичного дослідження, можна зробити такі висновки.

Термін «мотивація» використовується в сучасній психології і як визначення системи факторів, що визначають поведінку, і як діяльність, що стимулює та підтримує поведінку. Мотивація – це циклічний процес постійного взаємного впливу та перетворень, у якому суб'єкт дії та ситуація впливають одне на одного, і результатом якого є реально простежена поведінка.

Студенти, що становлять окрему категорію соціуму, характеризуються високою пізнавальною мотивацією та найвищою соціальною активністю., а навчальна мотивація студентів як складна система чинників-мотивів, що постійно змінюються та впливають один на одного. Смыслжиттєві орієнтації є основними критеріями самоактуалізації та спрямованості особистості.

Процес формування смысложиттєвих орієнтацій студентів-психологів у ході професіоналізації здійснюється, за рахунок сформованості індивідуальних (суб'єктивних) чинників (особистісні цінності, локус контролю, індивідуальні особливості, вміння та здібності), а з іншого – при орієнтуванні на об'єктивні фактори – цінності середовища (вимоги, норми та еталони, стандарти вищої професійної освіти тощо).

Процес формування смысложиттєвих орієнтацій майбутніх психологів передбачає глибоке розуміння ними цінностей, визначення цілей і завдань життєвого шляху за допомогою спеціально створеної програми, спрямованої на усвідомлення власної внутрішньої позиції, розвиток адекватної самооцінки, рефлексії, комунікативних навичок, творчих здібностей на основі всебічного вивчення та врахування індивідуально-психологічних особливостей та рівня особистісно-професійного розвитку, співвідношення об'єктивних та суб'єктивних умов.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ТА СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

2.1. Процедура проведення та методика дослідження

Було проведено дослідження з метою вивчення зв'язку навчальної мотивації студентів-психологів та їх смисложиттєвих орієнтацій.

Вибірка дослідження складалась із 50 студентів II-IV курсів психологічних спеціальностей. До групи досліджуваних входили студенти з різних університетів, зокрема: Національний авіаційний університет; Києво-Могилянська академія; КНУ ім. Т. Шевченка; Київський університет ім. Б. Грінченка; «Чернігівський колегіум» ім. Т. Шевченка (НУЧК).

Розподіл вибірки за статтю рівномірний: 25 хлопців та 25 дівчат. Вік вибірки становив 18-21 рік.

Дослідження було проведене на початку 2-го навчального семестру, тобто, в певному сенсі, на новому етапі навчання – тобто менша кількість негативних можливих моментів, що впливають на мотивацію: втома, вигорання, наслідки адаптації тощо.

У ході вирішення поставлених завдань було використано такі теоретичні та емпіричні методи:

- теоретичні: аналіз, синтез, систематизація;
- емпіричні: психодіагностичні методики: опитувальник «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської; «Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО)» Д. О. Леонтєва; опитувальник «Мотивація успіху і боязнь невдачі (МУН)» А. О. Реана; методи математичної статистики: методи описової статистики змінних; кореляційний аналіз за критерієм r-Пірсона.

Дослідження проводилось в онлайн форматі із використанням Гугл-форми. Аналіз результатів проводився за допомогою програми SPSS Statistic23.

З метою визначення особливостей навчальної мотивації (визначення домінуючих мотивів), було проведено методику «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської [27].

Опитувальник складається із 30 тверджень, які потребують оцінки за частотою прояву від 0 («ніколи») – до 4 («завжди»).

Мета: діагностика типів рівнів мотивації навчальної діяльності та їх рівнів.

Методика визначає дві великі групи навчальної мотивації: пізнавальні мотиви (що спрямовані на взаємодію із процесом навчальної діяльності та пов'язані з пізнавальними інтересами, інтелектуальними потребами); та соціальні (що спрямовані на взаємодію з середовищем та пов'язані з соціальними потребами) [27]. Окрім цього, опитувальник вимірює рівні (підгрупи) пізнавальних та соціальних мотивів навчання та дозволяє визначити домінуючі:

- пізнавальні мотиви поділяються на: широкі пізнавальні мотиви (глобальні мотиви до навчання), навчально-пізнавальні мотиви (спрямовані на інструменти та способи навчання) та мотиви самоосвіти (спрямовані на самостійне покращення знань);
- соціальні мотиви поділяють на: широкі соціальні мотиви (глобальні мотиви бути в суспільстві, бути корисним суспільству), вузькі соціальні мотиви (мотиви, щодо конкретного суспільства, групи або конкретної людини та ролі: мотив мати певну роль та статус), мотиви соціального співробітництва (спрямовані на взаємодію з людиною).

Отже, результати за методикою І. С. Домбровської дають змогу визначити рівні прояву навчальних та соціальних мотивів навчальної діяльності та їх типів, і встановити провідні, що детермінують навчальну діяльність та визначають мотивацію.

Даний опитувальник надає широку картину мотивів навчання, саме тому його було обрано для цього дослідження. Методика не має української адаптації, тож була проведена мовою оригіналу.

Інше явище, досліджуване у цій роботі – смисложиттєві орієнтації студентів. З метою визначення домінуючих смисложиттєвих орієнтацій та рівня осмисленості

життя, було проведено методику «Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО)» Д. О. Леонтєєва [22].

Тест смисложиттєвих орієнтацій є адаптованою версією тесту «Ціль у житті» Purpose-in-Life Test (PIL) Дж. Крамбо та Л. Махолика, що була розроблена на основі теорії прагнення сенсу та логотерапії В. Франкла.

Методика СЖО включає 20 парних тверджень, які необхідно оцінити за ступенем прояву одного з них за шкалою від 0– до 3, де 0 означає, що обидва твердження є однаково рівними.

Тест СЖО включає 5 субшкал, що становлять 3 шкали смисложиттєвої орієнтації: ціль у житті, процес життя, результативність життя; та дві шкали локусу контролю: локус контролю «Я», локус контролю життя; та шкалу загального показника осмисленості життя, як здатності людини до усвідомлення сенсу життя [22].

Субшкала «Ціль у житті» визначає наявність або відсутність в особі цілі щодо майбутнього та характеризує часову перспективу і спрямованість осмисленості.

Субшкала «Процес життя» визначає насиченість життя та інтерес до нього; та характеризує схильність до гедонізму у житті.

Субшкала «Результативність життя» визначає якість самореалізації особистості та характеризує задоволеність життям.

Субшкала «Локус контролю «Я» визначає переконання в тому, що життя контролюване особою та характеризує впевненість у собі.

Субшкала «Локус контролю життя» визначає переконання у можливості контролювати власне життя та характеризує здатність планувати майбутнє.

Велика кількість перевірок як оригінальної (Дж. Крамбо та Л. Махолика), так і адаптованої (СЖО Д. О. Леонтєєва) методики щодо валідності та надійності переконує у якості тесту для використання при проведенні дослідження [22].

Для більш широкого вивчення мотиваційної сфери студентів-психологів, було використано опитувальник «Мотивація успіху і боязнь

невдачі (МУН)» А. О. Реана [33]. Мотивація успіху та страх невдачі – ще один фактор, що визначає діяльність людини.

Метою опитувальника є визначення домінуючого мотиваційного полюсу: мотивації досягнення успіху або мотивації уникнення невдачі, як основного фактору регуляції активності особистості.

Опитувальник складається із 20 тверджень, що потребують згоди або незгоди, та визначає домінуючий полюс мотивації або його невизначеність.

При цьому, автор характеризує мотивацію орієнтації на успіх як конструктивну, при якій в основі діяльності є надія на успіх і потреба в досягненні успіху. Тут останній підкріплюється внутрішнім визнанням перемоги та стає внутрішнім стимулом; а перемога залежить від рівня домагань [33, с.93].

При цьому, мотивація уникнення невдач є деструктивною, при якій в основі діяльності – уникнення осуду, напруження, покарання. Тут результат діяльності оцінюється з точки зору можливості уникнення невдач, та сама діяльність супроводжується негативними очікуваннями [33, с.94].

Мотиваційна спрямованість людини пов'язана з минулим негативним досвідом, рівнем самооцінки та самоконтролю, локусом контролю особистості та адекватністю сприйняття світу.

Діагностику мотивації успіху і мотивації уникнення невдачі можна проводити допомогою таких психодіагностичних методик:

- «Тест мотивації до успіху» Т. Елерса.
- «Тест мотивації уникнення невдач» Т. Елерса.
- «Тест рівня особистісної готовності до ризику» А. М. Шуберта.
- Методика «Діагностика мотивації досягнення» А. Мехрабіана.
- Проективна «Методика ТАТ» Г. А. Мюррея.
- Опитувальник «Мотивація успіху і боязнь невдач» (МУН)

за А. О. Реаном.

Використання саме методики МУН А. О. Реана обумовлено її простотою проведення, можливістю визначення одразу домінантності одного з мотиваційних полюсів; та популярністю серед діагностичних методів.

Як вже було зазначено, статистичний аналіз результатів дослідження проводився за допомогою програми SPSS Statistic23.

У ході аналізу було використано такі методи обробки даних: методи описової статистики змінних, аналіз вибірки за критерієм Колмогорова-Смірнова та кореляційний аналіз за коефіцієнтом лінійної кореляції Пірсона (r -Пірсона).

Методи описової статистики включають основні статистичні показники за вибіркою та засновані на уявленні про нормальний розподіл даних. Описова статистика має на меті детальний опис вибірки задля утворення контексту інтерпретації та поширення результатів дослідження.

До показників описової статистики належать [34, с.10-21]: середнє арифметичне значення, мода, медіана, максимум та мінімум значень, дисперсія, середньоквадратичне відхилення та інші показники, такі як асиметрія значень («...міра відхилення симетричного розподілу, стосовно максимальної ординати» [34, с. 20]) тощо.

Критерій Колмогорова-Смірнова дозволяє визначити відповідність результатів вибірки нормальному розподілу та підібрати для аналізу даних коректні методи математичної статистики [37].

Кореляція визначається як імовірна статистична залежність між змінними [34]. «Коефіцієнт кореляції Пірсона вимірює ступінь зв'язку між даними, припускаючи, що такий зв'язок є лінійним» [1]. Окрім визначення сили зв'язку (r), коефіцієнт має статистичну значущість (p), що виражає відсоток похибки та визначає значущість зв'язку.

2.2. Емпіричне дослідження навчальної мотивації та смисложиттєвих орієнтацій студентів-психологів

У дослідженні приймали участь студенти психологічних спеціальностей II-IV курсів із різних міст країни, загальною кількістю 50 осіб.

Розподіл вибірки за курсом навчання зображено на рис.2.1.

Розподіл вибірки за курсом навчання (у%)

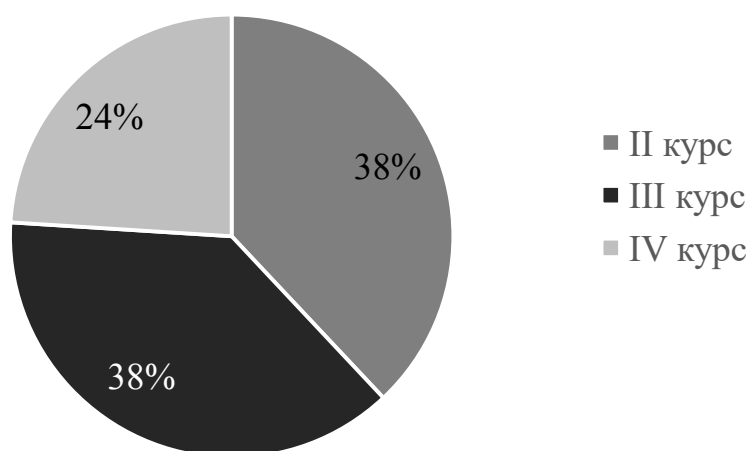

Рис.2.1 Розподіл вибірки за курсом навчання

Вибірку досліджуваних становили: 38% – студенти II-го курсу (19 осіб); 38% – студенти III-го курсу (19 осіб); 24% – студенти IV-го курсу (12 осіб).

У ході дослідження особливостей навчальної мотивації, першою було проведено методику «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської.

За результатами за якою маємо такий розподіл вибірки: представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Розподіл результатів досліджуваних за домінуючими мотивами за методикою «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» (І. Домбровської) (у%)

	Домінують пізнавальні мотиви навчання	Домінують соціальні мотиви навчання
II курс (n=19)	36,8%	63,2%
III курс (n=19)	21%	79%
IV курс (n=12)	91,7%	8,3%
Загальна вибірка	44%	56%

За результатами, маємо, що більша частина вибірки (56% вибірки, 28 осіб) має домінуючі соціальні мотиви навчальної діяльності; 44% (22 особи) – мають домінуючі пізнавальні мотиви. При цьому, серед студентів II-го курсу є домінуючими соціальні мотиви навчання у 12 осіб групи, що становить 63,2% вибірки II-го курсу, та лише 36,8% групи (7 осіб) мають домінуючі пізнавальні мотиви; більша частина (15 осіб, 79%) студентів III-го курсу мають домінуючу соціальну мотивацію, пізнавальні мотиви є домінуючими для 21% третьокурсників (4 особи); студенти IV-го курсу мають домінуючі пізнавальні мотиви у 91,7% групи (11 осіб), а соціальні – у 8,3% (1 особа).

Загалом переважання соціальних мотивів може пояснюватись специфікою спеціалізації вибірки (студенти-психологи). Такі особливості вибірки можуть визначатись адаптацією на більш ранньому етапі навчання (та активізацією соціальної (пошук референтних груп) та пізнавальної (жага до знань) навчальної мотивації); пошуком себе та визначення нових ролей, встановлення комунікацій (як наслідок визначеності, адаптованості або професійний інтерес) на середньому етапі навчання; та активізацією пізнавальних мотивів через професійне становлення особистості на пізніх етапах навчання (IV курс).

Було визначено середні показники за рівнями пізнавальних та соціальних мотивів навчальної діяльності (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Середнє значення домінуючих мотивів за результатами методики «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» (І. С. Домбровської)

Рівні	Пізнавальні мотиви			Соціальні мотиви		
	Широкі пізнавальні мотиви	Вузько пізнавальні мотиви	Мотиви само-навчання	Широкі соціальні мотиви	Вузько соціальні мотиви	Мотиви співпраці
Середнє значення (μ) уся вибірка	2,73	2,73	2,79	2,88	2,98	3,07
II курс	2,72	2,74	2,73	3,02	2,89	3,04
III курс	2,42	2,39	2,44	2,83	3,00	3,14
IV курс	3,25	3,25	3,43	2,75	3,10	3,00

За результатами методики, загальна вибірка має такі середні значення за рівнями пізнавальних мотивів: широкі пізнавальні мотиви, де $\mu = 2,73$; для вузько пізнавальних мотивів середнє значення становить: $\mu = 2,73$; та для мотивів самонавчання: $\mu = 2,79$. Соціальні мотиви виражені більш високими значеннями: для широких пізнавальних мотивів середнє значення за результатами вибірки становить: $\mu = 2,88$; для вузько соціальних мотивів $\mu = 2,98$; та для мотивів співпраці $\mu = 3,07$.

Отже, для мотиваційної сфери студентів психологічних спеціальностей, є домінуючими серед пізнавальних мотивів мотиви самонавчання; а серед соціальних мотивів навчальної діяльності – мотиви співпраці

При цьому, аналізуючи середні значення для за рівнями пізнавальних та соціальних мотивів у студентів різних курсів, маємо такі результати:

- студенти II-го курсу: середнє значення для широких пізнавальних мотивів: $\mu = 2,42$; для вузько пізнавальних мотивів середнє значення становить: $\mu = 2,39$; та для мотивів самонавчання: $\mu = 2,44$; шкала широких соціальних мотивів має середнє значення: $\mu = 2,83$; для вузько соціальних мотивів середнє значення становить: $\mu = 3$; для мотивів співпраці $\mu = 3,14$;

- студенти III-го курсу: середнє значення для широких пізнавальних мотивів: $\mu = 2,42$; для вузько пізнавальних мотивів середнє значення становить: $\mu = 2,39$; та для мотивів самонавчання: $\mu = 2,44$; шкала широких соціальних мотивів має середнє значення: $\mu = 2,83$; для вузько соціальних мотивів середнє значення становить: $\mu = 3$; та для мотивів співпраці $\mu = 3,14$;

- студенти IV-го курсу: середнє значення для широких пізнавальних мотивів: $\mu = 3,25$; для вузько пізнавальних мотивів середнє значення становить: $\mu = 3,25$; та для мотивів самонавчання: $\mu = 3,43$; шкала широких соціальних мотивів має середнє значення: $\mu = 2,75$; для вузько соціальних мотивів середнє значення становить: $\mu = 3,10$; та для мотивів співпраці $\mu = 3$;

Тобто, для студентів II-го курсу властиві більш виражені вузько пізнавальні та мотиви співпраці; студентам III-го курсу притаманні нижчі (серед вибірки студентів) значення за пізнавальними мотивами навчання, серед яких домінують

мотиви самонавчання, а серед соціальних мотивів на III-му курсі домінують мотиви співпраці; для студентів IV курсу властиві більш високі (серед вибірки студентів) значення пізнавальних мотивів навчання, серед яких домінують мотиви самонавчання; а серед соціальних мотивів навчання у IV-курсників домінують вузько соціальні мотиви. А отже, для студентів II-го курсу є домінуючими мотивами методи і способи пізнання та мотиви співпраці, що можуть бути представлені увагою одної конкретної людини або групи людей (наприклад, пошук прихильності викладача або орієнтація на взаємодії із друзями, однолітками); студенти III-го курсу керуються в основному соціальними мотивами, зокрема, мотивами співпраці, тобто мають широкий соціальний інтерес, та у навчанні здебільшого спираються на мотиви співпраці (що передбачають пошук взаємодії або прихильності конкретних осіб); студенти IV курсу керуються здебільшого пізнавальними мотивами, зокрема, мотивами самонавчання, що може пояснюватись професійним інтересом та потребою розширювати знання; соціальні ж мотиви студентів IV-го курсу, серед яких домінують вузько соціальні мотиви, можуть пояснюватись професійним становленням особистості та прагненням зайняти певну позицію у відповідних групах.

Наступною було проведено методику «Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО)» Д. О. Леонтьєва. Результати аналізу за якою представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Розподіл результатів досліджуваних за рівнем прояву за методикою «Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО)» (Д. О. Леонтьєва) (у%)

Шкали методики	Рівень прояву за шкалою, % осіб		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Цілі у житті	-	80%	20%
Процес життя	-	86%	14%
Результативність життя	-	64%	36%
Локус контролю Я	4%	84%	12%
Локус контролю життя	4%	96%	-
Осмисленість життя	8%	84%	8%

Маємо, що шкали «Цілі у житті», «Процес життя» та «Результативність життя» представлені високими та середніми значеннями: 80% (40 осіб) вибірки мають середній рівень за шкалою «Цілі у житті», а 20% (10 осіб вибірки) мають високий рівень за шкалою; за шкалою «Процес життя», що визначає насиченість життя, 86% вибірки (43 особи) мають середній рівень, та 14% вибірки (7 осіб) – високий; за шкалою «Результативність життя», що визначає задоволеність самореалізацією, 64% вибірки (32 особи) мають середній рівень прояву, а 36% вибірки (18 осіб) – високий. За шкалою «Локус контролю «Я», низький рівень мають 4% вибірки (2 особи); середні значення – 84% (42 особи) вибірки; та високий рівень за шкалою мають 12% вибірки (6 осіб). Шкала «Локус контролю життя» представлена низьким та середнім рівнем значень вибірки: низький рівень мають 4% вибірки (2 особи), а середній – 96% (48 осіб) вибірки. Загальна шкала осмисленості життя представлена як низькими, так і середніми, і високими результатами вибірки: 8% досліджуваних (4 особи) мають низький рівень значень; 84% (42 особи) – середній; та 8% (4 особи) – високий рівень. За смисложиттєвими орієнтаціями, найбільші значення є за шкалою результативності життя. Тобто ми можемо казати, що, не дивлячись на дистанційний формат навчання, рівень самоактуалізації є досить високим.

За результатами вибірки за методикою СЖО Д. О. Леонтьєва, низькі значення можуть пояснюватись наявністю сумнівів щодо власної здатності контролювати життя та контрольованості життя як такого, які можуть з'являтися через становлення особистості та виклики в студентському віці. При цьому, наявність високих значень за шкалами може пояснюватись специфікою спеціалізації, що передбачає підтримку психічного здоров'я на належному рівні та роботу над собою.

З метою розкриття теми мотиваційної сфери особистості студентів-психологів, було проведено методичку «Мотивація успіху і боязнь невдач» А. О. Реана.

Результати вибірки за методикою «Мотивація успіху і боязнь невдач» А. О. Реана зображено на рисунку 2.2.

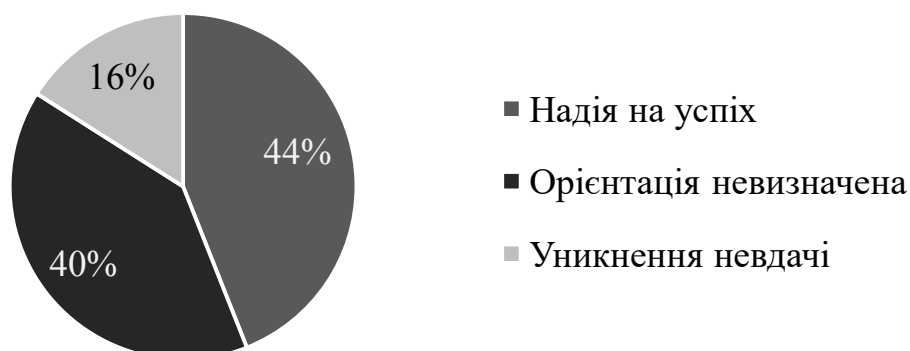

Рис.2.2 Розподіл результатів досліджуваних за типами мотивації за методикою МУН (А. О. Реана) (у %)

Розглядаючи тенденції мотиваційного полюсу за курсами навчання, маємо (результати зображено у табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Розподіл результатів досліджуваних за типами мотивації за методикою «Мотивація успіху і боязнь невдачі (МУН)» А. О. Реана (у %)

	Орієнтація на досягнення успіху	Невиражений мотиваційний полюс	Орієнтація на уникнення невдачі
II курс (n=19)	47,4 %	36,8 %	15,8 %
III курс (n=19)	26,3 %	47,4 %	26,3 %
IV курс (n=12)	66,7 %	33,3 %	-

Маємо: у студентів II-го курсу вибірки, домінуючий мотиваційний полюс з орієнтацією на успіх визначається у 47,4% (9 осіб), невиражений мотиваційний полюс – у 36,8% (7 осіб), а орієнтація на уникнення невдачі притаманна 15,8% (3 особи) вибірки; студенти III-го курсу: мають виражену орієнтацію на успіх у 26,3% (5 осіб), невиражений полюс мотивації у 47,4% (9 осіб), а орієнтація мотивації на уникнення невдачі спостерігається у 26,3% вибірки (5 осіб); окрім того 66,7% студентів IV курсу (8 осіб) мають орієнтацію на досягнення успіху, та 33,3% (4 особи) мають невиражений мотиваційний полюс.

Отже, студенти нашого дослідження мають домінуючу соціальну мотивацію навчання, де переважають мотиви співпраці. При цьому, студентам II-III курсів притаманні домінуючі соціальні мотиви, а IV курсу – домінуючі пізнавальні мотиви. За смисложиттєвими орієнтаціями домінують високі значення, а за шкалами локусу контролю, вибірка демонструє як високі, середні – так і низькі значення. Але для того щоб зрозуміти більш якісні зв'язки між навчальною мотивацією і смисложиттєвими орієнтаціями ми плануємо застосувати кореляційний аналіз даних.

2.3. Емпіричне дослідження зв'язку навчальної діяльності зі смисложиттєвими орієнтаціями студентів-психологів

З метою визначення відповідності результатів вибірки нормальному розподілу, було проаналізовано результати вибірки за шкалами методик за допомогою критерія Колмогорова-Смірнова. Результати аналізу зображено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Результати аналізу за критерієм Колмогорова-Смірнова (n=50)

	Емпіричні значення Колмогорова-Смірнова	Асимптотична значущість
Пізнавальні мотиви	0,097	0,200
Соціальні мотиви	0,098	0,200
Широкі пізнавальні мотиви	0,107	0,200
Вузько пізнавальні мотиви	0,097	0,200
Мотиви самонавчання	0,112	0,156
Широкі соціальні мотиви	0,119	0,074
Вузько соціальні мотиви	0,112	0,162
Мотиви співпраці	0,121	0,067
Цілі у житті	0,114	0,123
Процес життя	0,113	0,156
Результативність життя	0,11	0,180
Локус контролю Я	0,111	0,175
Локус контролю життя	0,112	0,155
Осмиленість життя	0,094	0,200
МУН загальна шкала	0,117	0,083

За результатами аналізу, асимптотична значущість жодної зі шкал методик, а саме: шкали методики «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської; методики «Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО)» Д. О. Леонтєва; та загальна шкала опитувальника «Мотивація успіху і боязнь невдачі (МУН)» А. О. Реана; має показний, вищий за 0,05. Що свідчить про те, що розподіл значень результатів даного дослідження є нормальним.

З метою визначення зв'язку за результатами використаних психодіагностичних методик дослідження, було проведено кореляційний аналіз за коефіцієнтом лінійної кореляції r-Пірсона.

Результати наведено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Кореляційний аналіз за коефіцієнтом r-Пірсона (n = 50)

	Курс навчання	Цілі у житті	Результативність життя	Локус контролю життя	Осмисленість життя	МУН загальна шкала
Пізнавальні мотиви	0,363**		0,327*			0,632**
Соціальні мотиви				0,457**		
Широкі пізнавальні мотиви	0,284*					0,581**
Вузько пізнавальні мотиви			0,281*			0,563**
Мотиви самонавчання	0,414**		0,373**		0,319*	0,537**
Широкі соціальні мотиви		-0,312*				
Вузько соціальні мотиви			0,303*	0,552**	0,315*	
Мотиви співпраці			0,285*	0,403**		
Цілі у житті	0,445**					
Результативність життя	0,698**					
Локус контролю життя	0,362**					
Осмисленість життя	0,524**					

Примітки: * – значущість показнику кореляції на рівні $p \leq 0,05$
 ** – значущість показнику кореляції на рівні $p \leq 0,01$

За результатами кореляційного аналізу маємо: шкали методики «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської, корелюють зі шкалами методики СЖО Д. О. Леонтєва, а саме:

- Загальна шкала «Пізнавальні мотиви» корелює зі шкалою «Результативність життя», утворюючи слабкий прямий зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,05$; де $r = 0,327$; та свідчить про те, що пізнавальні мотиви як детермінанта навчальної мотивації, більш виражені в осіб з високими показниками щодо задоволеності власною самореалізацією.

- Загальна шкала «Соціальні мотиви» корелює зі шкалою «Локус контролю життя», утворюючи слабкий прямий зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,01$; де $r = 0,457$. Що може свідчити про розвиток впевненості щодо можливості контролювати своє життя у осіб, які керуються більше соціальними мотивами навчання.

- Шкала «Вузько пізнавальні мотиви» корелює зі шкалою «Результативність життя», утворюючи прямий слабкий зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,05$; де $r = 0,281$.

- Шкала мотивів самонавчання, корелює зі шкалами: «Результативність життя» та загальною шкалою осмисленості життя, утворюючи слабкі прямі зв'язки, що: значущий на рівні $p \leq 0,01$; де $r = 0,373$; значущий на рівні $p \leq 0,05$; де $r = 0,319$ відповідно.

- Шкала кластеру соціальних мотивів, а саме «Широкі соціальні мотиви», корелює зі шкалою «Цілі у житті», утворюючи зворотній слабкий зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,05$; де $r = -0,312$. Що може свідчити про те, що широка соціальна зацікавленість може свідчити про певну невизначеність інтересів та розсіювати конкретику визначеності життєвого шляху, зокрема, можливість встановлення цілей. Дана кореляція потребує більш детального дослідження.

- Шкала вузько соціальних мотивів, що визначає прагнення зайняти певну позицію у соціальному оточенні, корелює зі шкалами: «Результативність життя», «Локус контролю життя» та загальною шкалою осмисленості життя, утворюючи: слабкий прямий кореляційний зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,05$; де

$r = 0,303$; прямий зв'язок середньої сили, що є значущим на рівні $p \leq 0,01$; де $r = 0,552$; слабкий прямий кореляційний зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,05$; де $r = 0,315$ відповідно. Такі кореляції визначають прагнення взаємодії з соціальним оточенням (як аспекту мотивації навчання) як можливу детермінанту задоволеності власною самореалізацією та впевненості у контрольованості власного життя; та осмисленості життя в цілому.

- Шкала соціальних мотивів навчання, що визначає мотиви співпраці (як мотиви, спрямовані на конкретну взаємодію), корелює зі шкалами: «Результативність життя» та «Локус контролю життя», утворюючи: дуже слабкий прямий кореляційний зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,05$; де $r = 0,285$; слабкий прямий кореляційний зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,01$; де $r = 0,403$ відповідно. Що свідчить про зв'язок задоволеності результативності власного життя та впевненості у можливості його контролювати із мотивацією навчання, орієнтовану на взаємодію з конкретними людьми та пізнання такої взаємодії. Тобто, може вказувати на детермінованість контрольованості життя та результативності життя інтересом до безпосередньої взаємодії з людиною та досвідом такої взаємодії.

Окрім того, кореляційний аналіз виявив зв'язки загальної шкали методики МУН А. О. Реана зі шкалами методики «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської, а саме: загальною шкалою кластеру пізнавальних мотивів, шкалами: «Широкі пізнавальні мотиви», «Вузько пізнавальні мотиви», «Мотиви самонавчання»; утворюючи прямі зв'язки середньої сили, значущі на рівні $p \leq 0,01$; де $r = 0,632$; $r = 0,581$; $r = 0,563$; $r = 0,537$ відповідно. Що вказує на зв'язок пізнавальних мотивів навчання та орієнтації мотивації особистості на успіх, який може бути визначений мотивацією до навчання як основним фактором власної компетентності, що формує упевненість в собі та своїх діях.

Також, було виявлено особливості мотивації та смисложиттєвих орієнтацій студентів, в залежності від курсу навчання: встановлено такі кореляційні зв'язки:

- Шкала курсу навчання корелює зі шкалами методики «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської: загальною шкалою пізнавальних мотивів, шкалою широких пізнавальних мотивів, шкалою мотивів

самонавчання, утворюючи відповідно: прямий слабкий зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,01$; де $r = 0,363$; прямий дуже слабкий зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,05$; де $r = 0,284$; та прямий слабкий зв'язок, значущий на рівні $p \leq 0,01$; де $r = 0,414$.

- Шкала курсу навчання корелює зі шкалами методики СЖО Д. О. Леонтьєва: шкалою «Цілі у житті», «Результативність життя»; «Локус контролю життя» та загальною шкалою пізнавальних мотивів, утворюючи зв'язки, значущі на рівні $p \leq 0,01$, де $r = 0,445$ (слабкий зв'язок); $r = 0,698$ (зв'язок середньої сили); $r = 0,362$ (слабкий зв'язок); $r = 0,524$ (зв'язок середньої сили) відповідно.

Що свідчить про більшу вираженість пізнавальних мотивів, особливо широких пізнавальних мотивів та мотивів самонавчання; а також, наявність цілей у життя, більшу задоволеність результативністю життям, більшу впевненість у контрольованості життя та взагалі, загальний рівень осмислення життя, що характерні на пізніх етапах навчання. Що пояснюється розвитком особистості та її професійним становленням, пов'язаним із пізнавальним мотивом навчання.

Отже, наявні зв'язки типів навчальної мотивації зі смисложиттєвими орієнтаціями особистості, визначають: задоволеність результативністю життям (і власною ефективністю) тісно пов'язана з пізнавальними мотивами, особливо – вузько пізнавальними та мотивами самонавчання, а також, вузько соціальними мотивами та мотивами співпраці; а контрольованість життя (як здатність та як переконання), тісно пов'язана з соціальними мотивами, особливо – вузько соціальними та мотивами співпраці.

Що пояснюється тим, що в основі задоволення власною самореалізацією, є інтерес до способів навчання та самонавчання (як таких, що покращують ефективність процесу навчання), а також, пошук більш конкретних соціальних зв'язків та свого місця (ролі) в оточенні (як таких, що є основою соціалізації та професійного становлення особистості). Особливості зв'язку контрольованості життя із соціальними мотивами навчання свідчать про здатність до контрольованості життя, що визначається досвідом конкретних соціальних зв'язків та особливостями встановлення свого місця у соціальному оточенні.

Окрім того, зв'язок осмисленості життя із мотивами самонавчання та вузько соціальними мотивами; а також, зв'язок широких соціальних мотивів та наявності цілі у житті (що є від'ємним) студентів-психологів, потребує детального дослідження.

Висновок до розділу 2

У ході виконання роботи проведено емпіричне дослідження, мета якого: вивчення зв'язку навчальної мотивації студентів-психологів та їх смисложиттєвих орієнтацій.

Вибірка дослідження характеризувалась:

- Усі досліджувані є студентами психологічних спеціальностей (II – IV курсів).
- Вибірку досліджуваних становили: 38% – студенти II-го курсу (19 осіб); 38% – студенти III-го курсу (19 осіб); 24% – студенти IV-го курсу (12 осіб).
- Більша частина вибірки (56% вибірки) має домінуючі соціальні мотиви навчальної діяльності, із домінуючими мотивами співпраці ($\mu=3,07$). При цьому, студентам II-III курсів притаманні домінуючі соціальні мотиви (63,2% вибірки та 79% вибірки студентів II-го та III-го курсів відповідно), а студентам IV курсу – домінуючі пізнавальні мотиви (91,7%). При цьому, переважання соціальних мотивів пояснюється специфікою спеціалізації вибірки (студенти-психологи); а також, адаптацією студентів на більш ранньому етапі навчання; пошуком себе та визначення нових ролей, встановлення комунікацій на середньому етапі навчання; та активізацією пізнавальних мотивів через професійне становлення особистості на пізніх етапах навчання (IV курс).
- Шкали смисложиттєвих орієнтацій представлені високими та середніми значеннями, де за шкалою «Цілі у житті» 20% (10 осіб) вибірки мають високий рівень; за шкалою «Процес життя», 14% вибірки (7 осіб) притаманний високий рівень прояву; за шкалою «Результативність життя», 36% вибірки (18 осіб) мають високий рівень значень. А отже, за смисложиттєвими орієнтаціями, найбільші значення є за шкалою результативності життя, тобто, не дивлячись на дистанційний формат навчання, рівень самоактуалізації є досить високим.

Окрім того, шкала «Локус контролю «Я» має низький (4% досліджуваних), середній (84% вибірки), та високий (12% вибірки) рівні значень. Шкала «Локус контролю життя» представлена низьким (4% вибірки) та середнім (96% осіб)

рівнем значень вибірки. При цьому, низькі значення можуть пояснюватись наявністю сумнівів щодо власної здатності контролювати життя та контрольованості життя як такого, які можуть з'являтися через становлення особистості та виклики в студентському віці.

Загальна шкала осмисленості життя представлена як низькими, так і середніми, і високими результатами вибірки: 8% досліджуваних (4 особи) мають низький рівень значень; 84% (42 особи) – середній; та 8% (4 особи) – високий рівень. Загалом, наявність високих значень за шкалами методики СЖО Д. О. Леонтьєва може пояснюватись специфікою спеціалізації, що передбачає підтримку психічного здоров'я на належному рівні та роботу над собою.

- Особливості мотиваційного полюсу вибірки: домінуючою є орієнтація на успіх (44%); а також, невизначеність орієнтації мотивації (40%). Такі результати можуть бути наслідком відповідного рівня мотивації та змінами у навчанні, що несе новий навчальний семестр.

Для того щоб зрозуміти більш якісні зв'язки між навчальною мотивацією і смисложиттєвими орієнтаціями, було проведено кореляційний аналіз за коефіцієнтом r -Пірсона. За результатами якого:

- Задоволеність результативністю життям (і власною ефективністю) тісно пов'язана з пізнавальними мотивами ($r = 0,327$), особливо – вузько пізнавальними ($r = 0,281$) та мотивами самонавчання ($r = 0,373$). Що ставить в основу самореалізації інтерес до способів навчання, та особливо, самонавчання, як таких що позитивно впливають на ефективність процесу засвоєння знань.

- Задоволеність результативністю життям (і власною ефективністю) пов'язана з вузько соціальними мотивами ($r = 303$), та мотивами співпраці ($r = 285$); що визначає пошук більш конкретних соціальних зв'язків та свого місця (ролі) в оточенні, як таких, що є основою соціалізації та професійного становлення особистості, а отже, і самореалізації особистості.

- Контрольованість життя як здатність та як переконання тісно пов'язана з соціальними мотивами навчання ($r = 0,457$), особливо, вузько соціальними мотивами ($r = 0,552$) та мотивами співпраці ($r = 0,403$), такі зв'язки визначають, що

здатність до контрольованості життя детермінується досвідом соціальних зв'язків та особливостями встановлення свого місця у соціальному оточенні.

- Осмисленість життя пов'язана із мотивами самонавчання ($r = 0,319$) та вузько соціальними мотивами ($r = 0,315$); що може визначати мотиви самонавчання (як основні мотиви навчальної діяльності) та вузько соціальні мотиви (як основні мотиви навчальної діяльності, як такі, що скеровують поведінку людини набути певного місця в найближчому соціумі) як здатність осіб з певним рівнем осмисленості життя.

- Зв'язок широких соціальних мотивів та наявності цілі у житті (що є зворотнім: $r = -0,312$), пояснюється певною невизначеністю інтересів, яка може бути причиною широких соціальних мотивів навчання; та може впливати на можливість визначеності життя, зокрема, встановлення цілей.

- Загальна шкала методики МУН А. О. Реана пов'язана із: загальною шкалою кластеру пізнавальних мотивів ($r = 0,632$), шкалою «Широкі пізнавальні мотиви» ($r = 0,581$), «Вузько пізнавальні мотиви» ($r = 0,563$), «Мотиви самонавчання» ($r = 0,537$); що може визначати пізнавальну мотивацією до навчання як основний фактор власної компетентності, що формує упевненість в собі та своїх діях, та загалом орієнтацію на успіх у власній діяльності.

- Високі значення за шкалами пізнавальних мотивів, особливо широких пізнавальних мотивів та мотивів самонавчання; а також, наявність цілей у житті, більшу задоволеність результативністю життям, більшу впевненість у контрольованості життя та взагалі, загальний рівень осмислення життя, є властивими студентам на пізніх етапах навчання. Що пояснюється розвитком особистості та її професійним становленням, пов'язаним із пізнавальним мотивом навчання.

Отже, навчальна мотивація тісно пов'язана зі смисложиттєвими орієнтаціями та осмисленістю життя. Серед цікавих феноменів отриманих зв'язків: зв'язок осмисленості життя із певними групами мотивів; а також, зв'язок широких соціальних мотивів із наявністю цілей у житті; потребують подальшого більш детального дослідження.

ВИСНОВКИ

1. Мотиваційна сфера особистості може розглядатись як сукупність факторів – або як процес: як визначення системи факторів, що визначають поведінку, і як діяльність, що стимулює та підтримує поведінку.

Навчальна мотивація є окремим видом мотивації, що передбачає конкретну діяльність – навчання. Навчальна мотивація може бути пізнавальна або соціальна; позитивна та негативна тощо; та вона скеровує активність людини, визначаючи силу та характер інтересу.

Студентство є періодом інтенсивної соціалізації людини, розвитку вищих психічних функцій, становлення всієї інтелектуальної системи і особистості в цілому. Студентам притаманна висока пізнавальна мотивація та висока соціальна активність. Навчальна мотивація студентів потребує особливої уваги, як складна система чинників-мотивів, що постійно змінюються та впливають один на одного спонукають до активного здобування знань, розвитку та формування умінь, навичок, особистісних якостей, позитивного ставлення до майбутньої професії, навколишнього світу.

2. Іншим аспектом, що детермінує активність особи, є смисложиттєві орієнтації. Смисложиттєві орієнтації є основними критеріями самоактуалізації та спрямованості особистості. Процес формування смисложиттєвих орієнтацій студентів-психологів у ході професіоналізації здійснюється за рахунок сформованості індивідуальних чинників та при орієнтуванні на об'єктивні фактори (цінності середовища). Осмисленість життя та смисложиттєві орієнтації пов'язані з навчальною мотивацією, як основною детермінантою активної навчальної діяльності для набуття необхідних компетенцій як основи реалізації цілей та життєвих планів, самореалізації.

3. Навчальна мотивація студентів-психологів характеризується такими особливостями: більша частина вибірки (56%) мають домінуючі соціальні мотиви навчання; серед яких домінуючими є мотиви співпраці ($\mu=3,07$); 63,2% студентів II

та 79% студентів III курсу притаманні домінуючі соціальні мотиви; студенти IV курсу характеризуються домінуючими пізнавальними мотивами (91,7% осіб).

Смисложиттєві орієнтації студентів-психологів характеризуються високими та середніми значеннями (за шкалою «Цілі у житті» 20% вибірки мають високий рівень; за шкалою «Процес життя» 14% вибірки мають високий рівень; за шкалою «Результативність життя» 36% вибірки мають високий рівень значень). При цьому, шкали локусу контролю, хоч і мають здебільшого високий та середній рівні значень, представлені в деяких випадках і низькими показниками. А загальний рівень осмисленості життя студентів-психологів характеризується в основному середнім рівнем показників (84% вибірки).

Мотиваційний полюс студентів-психологів має такі особливості: домінуючою є орієнтація на успіх (44%); а також, невизначеність орієнтації мотивації (40%).

Такі результати можуть пояснюватись специфікою спеціалізації вибірки, відповідними викликами на окремих етапах навчання; та змінами у навчанні, що несе новий навчальний семестр.

4. Досліджуючи зв'язок мотивації до навчання та смисложиттєвих орієнтацій студентів-психологів, маємо такі особливості:

Пізнавальні мотиви особистості ($r = 0,327$), особливо, вузько пізнавальні мотиви ($r = 0,281$) та мотиви самонавчання ($r = 0,373$), пов'язані з рівнем задоволеності результативністю життя, яка визначає задоволеність самореалізацією.

Навчальна мотивація, що визначається вузько соціальними мотивами, тісно пов'язана з рівнем задоволеності результативністю життя (і власною ефективністю) ($r = 0,303$) та рівнем упевненості в контрольованості власного життя ($r = 0,552$). Навчальна мотивація, що визначається соціальними мотивами співпраці, також має зв'язок з рівнем задоволеності результативністю життя ($r = 0,285$) та рівнем упевненості в контрольованості власного життя ($r = 0,403$).

Рівень широких соціальних мотивів як основна характеристика навчальної мотивації, властивий особам з низькими показниками щодо наявності цілі у житті та можливості її встановлення ($r = -0,312$).

Осмисленість життя загалом пов'язана із мотивами самонавчання ($r = 0,319$) та вузько соціальними мотивами ($r = 0,315$).

Пізнавальні мотиви навчання притаманні особам з тенденцією орієнтації мотивації на успіх ($r = 0,632$), що може визначати пізнавальну мотивацією до навчання як основний фактор власної компетентності, що формує упевненість в собі та своїх діях, та загалом орієнтацію на успіх у власній діяльності.

Навчальна мотивація тісно пов'язана зі смисложиттєвими орієнтаціями та осмисленістю життя, та має свої особливості на кожному етапі навчання. Саме тому предмет даного дослідження потребує більшого заглиблення у проблему навчальної мотивації студентів-психологів, а дана робота формує підґрунтя для таких досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахрушин В. Є. Методи аналізу даних : навчальний посібник для студентів. Запоріжжя : КПУ , 2011. – 268 с .URL: <https://www.academia.edu/9530603>
2. Варє І. С. Смысловиттєві орієнтації особистості – динамічний компонент смислової сфери / І. С. Варє: зб. матеріалів ІІІ Всеукраїнського конгресу з міжнародною участю [«Особистість у сучасному світі»], (Київ, 20–22 листопада 2014 р.). – К.: ДП «Інформаційно–аналітичне агенство», 2014. – С. 48–52.
3. Варє І. С. Смысловиттєві орієнтації як суб'єктивна регулятивна система життєдіяльності особистості. Теоретична модель смысловиттєвих орієнтацій. / І.С. Варє // Збірник наукових праць «Науковий вісник». — 2015.— №1.— С.105 — 113.
4. Варє И. С. Формирование смысловиттєвых ориентаций у студентов–психологов в процессе их профессионализации в условиях высшего учебного заведения. / И. С. Варє // *Science and education a new dimension*. – 2016. – Pedagogy and Psychology. – IV (40). – Issue 81. – С. 103– 106.
5. Вербицкий А. А., Платонова Т. А. Формирование познавательной и профессиональной мотивации. М., 1986. - 217 С.
6. Вікова психологія навч.посібн.Під ред. В.Є. Ключко., 2003. URL:<http://medbib.in.ua/vozrastnaya-psihologiya782.html>
7. Выготский Л. С. Педология подростка / Л. С. Выготский // Собрание сочинений в 6 томах. Т. 4. – М. : Педагогика, 1984. – С. 5–242.
8. Галузяк В. М. Розвиток професійної самосвідомості студентів вищих навчальних закладів: Монографія / В. М. Галузяк, К. В. Добровольська. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 256 с.
9. Гордеева, Т. О. Мотивация достижения: теории, исследования, проблемы // Современная психология мотивации / Т.О.Гордеева; под ред. Д. А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2002. – С. 47-103.

10. Дьяченко, М.И., Кандыбович, Л.А. Психология высшей школы: особенности деятельности студентов и преподавателей. - Мн.: Изд-во БГУ, 1993. - 236С.
11. Занюк С. С. Психологія мотивації. К. : Эльга-Н; Ника-Центр, 2002. 502 с.
12. Занюк С.С. Психологія мотивації та емоцій. Навчальний посібник. Луцьк: Вид-во Волинського держ. університету, 1997. 180 с.
13. Зонова В.Е. Профессиональная мотивация как фактор успешности обучения в вузе // *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*. 2016. №1.
14. Иванова О. А. Конфликтология в социальной работе : учебник и практикум для академического бакалавриата / О. А. Иванова, Н. Н. Суртаева. — Москва : Издательство Юрайт, 2018. — 282 с. URL: https://stud.com.ua/112531/pedagogika/konfliktologiya_u_sotsialniy_roboti
15. Ильин, Е. П. Мотивация и мотивы [Текст] / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2002. – 512 с.
16. Маркова А.К. Проблема формирования мотивации учебной деятельности. –Советская педагогика, 1979, №11, С.63-71.
17. Кон И. С. Психология ранней юности: Кн. для учителя / И. С. Кон. – М.: Просвещение, 1989. – 255 с
18. Кутырев В.А. Человек в мире: типы смысложизненных ориентаций / Владимир Александрович Кутырев // *Общественные науки*. – 1990. – №2. – С. 119-133.
19. Леонтьев Д. А. Новые горизонты проблемы смысла в психологии / Д. А. Леонтьев // *Проблема смысла в науках о человеке* (К 100-летию Виктора Франкла): материалы международной конференции / Под ред. Д. А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2005. – С. 36-49.
20. Леонтьев Д.А. Психология смысла / Д. А. Леонтьев. – М. : Изд-во Смысл, 2005. 512 с.

21. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А.Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 487 с.
22. Леонтьев Д. А. Тест смысложизненных ориентаций (СЖО). – 2-е изд. – М.: Смысл, 2000. – 18 с
23. Макарова Л.І., Й.М. Гах. Основи психології і педагогіки. - К., 2005.-111
24. Максимова Т. В. Смысл жизни и индивидуальный стиль педагогической деятельности / Т.В.Максимова // *Мир психологии.*–2001.–№ 2.– С.114-117
25. Маркова А.К. Формирование мотивации учения: Кн. для учителя. /А.К. Маркова, Т.А. Матис,А.Б. Орлов. – М.: Просвещение, 1990. - 192 с.
26. Маслоу А. Мотивация и личность. СПб. : Евразия, 1999. 478 с.
27. Мотивация учебной деятельности: уровни и типы (разработка Домбровской И.С.). Psylist.net. URL: <https://psylist.net/praktikum/00458.htm>
28. Осипов П. Н. Стимулирование самовоспитания учащихся / П. Н. Осипов // Монография. Казань : Карпол, 1997. – 216 с.
29. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки.*, 2009. Вип. 14. С.111–115.
30. Поваренков Ю.П. Системогенетическая концепция профессионального становления человека // *Идея системности в современной психологии* / Под ред. В.А. Барабанщикова. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. – С. 360 – 384
31. Психологія життєтворення особистості в сучасному світі: монографія / За ред. Т. М. Титаренко. – К. : Міленіум, 2016. – 320 с
32. Радчук Г.К. Темпоральні характеристики осмисленості життя студентів / Радчук Г.К. // *Педагогічний процес: теорія і практика.* - №1 (52). -2016. -С. 16-20.
33. Реан А. А. Психология личности. — СПб.: Питер, 2013. — 288 с.: ил. Серия «Мастера психологии». URL: <https://docplayer.com/34693880-A-a-rean->

psihologiya-lichnosti-seriya-mastera-psihologii-r-e-c-e-n-z-e-n-t-y-zaveduyushchiy-redakciey-n-nesterova-m-odinokova.html

34. Руденко В. М. Математична статистика. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 304 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Rudenko_Volodymyr/Matematychna_statystyka.pdf

35. Соколова Л. С. Минимальная обработка почвы – вопросы социально-ориентированного моделирования технологических процессов. *Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал)*, No7(15), 2012.

36. Столяренко О.Б. Психологія особистості. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

37. One-sample Kolmogorov-Smirnov test. *IBM*. URL: <https://www.ibm.com/docs/en/spss-statistics/26.0.0?topic=tests-one-sample-kolmogorov-smirnov-test>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця значень кореляційного аналізу.

Значущі корелційні зв'язки за результатами психодіагностичних методик

		Курс	МУН загальна шкала	Цілі у житті	Результативність життя	Локус контролю життя	Осмиленість життя
Пізнавальні мотиви	Pearson Correlation	0,363**	0,632**	0,198	0,327*	0,25	0,252
	Sig. (2-tailed)	0,01	0	0,167	0,02	0,081	0,077
	N	50	50	50	50	50	50
Соціальні мотиви	Pearson Correlation	-0,036	-0,114	-0,121	0,198	0,457**	0,191
	Sig. (2-tailed)	0,803	0,429	0,401	0,169	0,001	0,183
	N	50	50	50	50	50	50
Широкі пізнавальні мотиви	Pearson Correlation	0,284*	0,581**	0,119	0,225	0,213	0,144
		0,046	0	0,411	0,116	0,138	0,319
	N	50	50	50	50	50	50
Вузько пізнавальні мотиви	Pearson Correlation	0,275	0,563**	0,143	0,281*	0,243	0,217
	Sig. (2-tailed)	0,053	0	0,32	0,048	0,089	0,13
	N	50	50	50	50	50	50
Мотиви самонавчання	Pearson Correlation	0,414**	0,537**	0,272	0,373**	0,212	0,319*
	Sig. (2-tailed)	0,003	0	0,056	0,008	0,139	0,024
	N	50	50	50	50	50	50
Широкі соціальні мотиви	Pearson Correlation	-0,201	-0,115	-0,312*	-0,05	0,177	-0,059
	Sig. (2-tailed)	0,162	0,426	0,027	0,731	0,22	0,685
	N	50	50	50	50	50	50

Таблиця значень кореляційного аналізу.

		Курс	МУН загальна шкала	Цілі у житті	Результативність життя	Локус контролю життя	Осмиленість життя
Вузько соціальні мотиви	Pearson Correlation	0,195	0,026	0,075	0,303*	0,552**	0,315*
	Sig. (2-tailed)	0,176	0,86	0,607	0,033	0	0,026
	N	50	50	50	50	50	50
Мотиви співпраці	Pearson Correlation	-0,022	-0,177	0,04	0,285*	0,403**	0,271
	Sig. (2-tailed)	0,878	0,219	0,784	0,045	0,004	0,057
	N	50	50	50	50	50	50
Цілі у житті	Pearson Correlation	0,445**	0,032	1	0,635**	0,437**	0,780**
	Sig. (2-tailed)	0,001	0,824		0	0,002	0
	N	50	50	50	50	50	50
Результативність життя	Pearson Correlation	0,698**	0,104	0,635**	1	0,526**	0,857**
	Sig. (2-tailed)	0	0,471	0		0	0
	N	50	50	50	50	50	50
Локус контролю життя	Pearson Correlation	0,362**	0,237	0,437**	0,526**	1	0,717**
	Sig. (2-tailed)	0,01	0,097	0,002	0		0
	N	50	50	50	50	50	50
Осмиленість життя	Pearson Correlation	0,524**	0,138	0,780**	0,857**	0,717**	1
	Sig. (2-tailed)	0	0,34	0	0	0	
	N	50	50	50	50	50	50

Примітки:

* – значущість показнику кореляції на рівні $p \leq 0,05$ ** – значущість показнику кореляції на рівні $p \leq 0,01$